

VEŠEBTY

Vešebt je malá figurka v tvare múmie, vkladaná do hrobu ako sluha pre zosnulého na druhom svete. Za mŕtveho mala vykonávať rôzne povinnosti, ktoré by inak musel spraviť sám. Hieroglyfické nápisy uvádzajú, akú prácu má vešebt v záhrobí za svojho pána robiť. V rukách mávajú poľnohospodárske nástroje a cez plece prevesený košík na úrodu. V hrobch ich býva v neskoršom období veľa (na každý deň jeden + dozorcovia).

KANOPY

Do kanop sa ukladali vnútornosti mŕtveho, vybraté z tela počas mumifikácie. Ide obvykle o sadu štyroch nádob, pričom vrchnáky majú podobu hláv synov boha Hora. Vystavené kanopy sú z alabastru, vo vnútri majú vyvŕtanú dutinu na uloženie vnútorností. Hieroglyfický nápis vyrytý v troch stĺpcoch hovorí, že ochranní bohovia objímajú oboma rukami pozostatky, ktoré sú vnútri nádob chránené Horovými synmi, kráľovského pisára Kenamona (pre neho boli kanopy vyrobené a obsahovali pôvodne jeho vnútorné orgány). Nádobu s vrchnákom v tvare ľudskej hlavy (Horov syn Amsset) ukrývala pečeň. Zátka s podobou sokolej hlavy (Horov syn Kebehseuf) strážila v kanope črevá. V ďalšej kanope s vekom v tvare paviána (Horov syn Hapi) boli umiestnené pľúca. Nádobu so šakalov hlavou (Horov syn Duamutef) ochraňovala žalúdok.

DREVENÉ SOŠKY ŠTYROCH SYNOV BOHA HORA

Štyria synovia boha Hora, ako bolo vysvetlené pri kanopách, ochraňovali telesné orgány zosnulého. Prepojení boli však aj so svetovými stranami. Predpokladáme preto, že mohli byť rozmiestnení zo štyroch strán okolo rakvy na ochranu telesných pozostatkov. Amsset (s ľudskou podobou) strážil južnú stranu, Duamutef (šakal) východ, Hapi (pavián) sever a Kebehseuf (sokol)

západ. Synovia boha Hora sa objavujú aj v podobe amuletov priamo zavínutých v mumifikačných ovínadlách.

SKARABEUS

Malý chrobák skarabeus (valihnoj posvätný) bol obľúbený po celú dobu staroegyptských dejín. Spájal sa s každodenným slnečným cyklom, pretože obraz malého chrobáka vyliezajúceho zo svojej diery, aby mohol tlačiť pred sebou guľičku z trusu, Egypťanom pripomínal pravidelný východ slnka na horizont. Veľmi často sa objavujú amulety v podobe skarabea ako symbolu znovuzrodenia, obnovy života, vzkriesenia a preto sa s ním stretávame najmä v súvislosti s pohrebnými rituálmi. Svojich majiteľov počas života ochraňoval pred zlom a zaisťoval im šťastie.

Na výstave sú umiestnené aj väčšie podoby skarabeov, ktoré majú na spodnej strane podstavy vyrytý hieroglyfický text z knihy mŕtvych. Takýto typ skarabea sa volá srdcový a je to pohrebný amulet kladený na mŕtveho v mieste jeho srdca. Nápis oslovuje samotné srdce mŕtveho, aby nesvedčilo proti zosnulému na „Poslednom súde“ pri obrade váženia srdca.

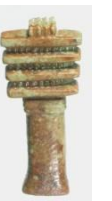

AMULETY RÔZNYCH TVAROV

Amulety majú poskytnúť svojmu majiteľovi či nositeľovi magickú ochranu pred nebezpečenstvom. Boli to drobné predmety či šperky, ktoré človek nosil so sebou. Pri pôsobení amuletov mala veľký význam nielen podoba a tvar, ale aj farba a materiál, z ktorého boli vyrobené. Väčšinou sa tu vychádzalo zo základnej symboliky farby a kameňa, prípadne iného materiálu. Napr. lapis

lazuli tmavomodrej farby zastupoval nočnú oblohu, zelený tyrkys a živec symbolizovali život, ktorý prinášajú vody Nílu, zelený jaspis farby čerstvej vegetácie odkazoval na regeneráciu a nový život. Červený jaspis a karneol, nerasty krvavej farby, súviseli s touto život dávajúcou tekutinou. Zlato reprezentovalo slnko so všetkými jeho vlastnosťami (podpora života, denná obnova), striebro zastupovalo mesiac. Zlato tiež predstavovalo mäso bohov a striebro ich kosti. Všetky tieto materiály mohli byť imitované napr. farebným sklom. Takmer akákoľvek hmota, pokiaľ jeho farba bola symbolicky vhodná, mohla byť použitá ako náhradná. Amulety, ktoré majú podobu božstva, mali u príslušného boha sprostredkovať ochranu alebo zaistiť odovzdanie špecifickej vlastnosti, či sily božstva. Najviac dochovaných amuletov pochádza z hrobov. Nájdené boli buď priamo na múmiách, alebo predstavovali časť pohrebnej výbavy. Niektoré amulety však mohli byť využívané už za života, najmä amulety na ochranu tehotných alebo rodiacich žien a malých detí.

Stĺp džed – starobylý magický predmet v tvare stĺpu či piliera symbolizoval stabilitu a večnosť. Bol znakom Usira, ako jeho chrbtica.

Oko vedžat, Horovo oko – symbol boha Hora. Prišiel oň v súboji so Sutechom, ktorý Horus vyhral. Hor bol nebeský boh, preto jeho oči predstavovali slnko a mesiac. Zároveň však bolo oko symbolom uzdravovania, liečenia a ochrany, prenesené aj do posmrtného života. Často bolo použité ako amulet medzi ovínadlami múmie, na ochranu všetkého čo je za ním.

Amulet podhlavničky – ochranný amulet v tvare podhlavničky, ktorá podopierala pri oddychu hlavu a krk, čiže najzraniteľnejšie miesta, v nebezpečnom čase spánku. Amulet mal chrániť pred nebezpečenstvami na druhom svete.

Amulet v tvare ľudských prstov – ochranný amulet v tvare vztýčených dvoch prstov má význam - presne, priamo, podľa sľubov, pozorne a vytrvalo.

POHREBNÝ KUŽEĽ

Pohrebný kužeľ bol špecifickou súčasťou pohrebnej výbavy (názov vychádza z jeho tvaru). Vyrábali ho z hliny a následne vypálili. Na širokom kruhovom konci bol text obsahujúci meno, tituly, prívlastky, mená príbuzných a krátke pasáže z Knihy mŕtvych. Pohrebný kužeľ sa umiestňoval špicatým koncom nad vchod do hrobky. V priechelí tak boli viditeľné len ich guľaté spodné plochy, ktoré predstavovali slnečný kotúč (ktorý symbolicky zabezpečoval znovuzrodenie a večný život) a vďaka nápisom na ňom bol identifikovateľný majiteľ hrobky.

ZOBRAZENIA BOHOV

Boh Thovt – čupiaci pavián, alebo ľudská postava s hlavou vtáka ibisa. Bol ochrancom mudrcov, čísel, mier, kníh, písárskeho umenia, ale aj žiakov. Zaznamenával výsledky váženia srdca – posmrtného rituálu, ktorý musel absolvovať každý nebožtík na ceste do záhrobia.

Boh Anubis – boh zomretých, mumifikácie a balzamovania, s hlavou šakala. Vede zosnulého pri obrade váženia srdca. Neskôr splynul s kultom Usira.

Boh Usir – jeden z najvýznamnejších bohov, spájaný so smrťou, vzkriesením a plodnosťou. Stotožňoval sa s ním zomretý panovník. V rukách drží odznaky moci – zakrivenú palicu, cepy a žezlo.

Bohyňa Eset s bohom Horom – Eset bola

manželkou Usira a matka boha Hora. Mala úlohu aj božskej matky vládnuceho faraóna. Usira zabil jeho brat Sutech a Eset jeho telo znova zostavila, mumifikovala a oživila. Pomocou kúziel počala s Usirom syna Hora. Jej zobrazenie matky držiacej a kojacej dieťa (boha Hora) bolo vyrábané pre veriacich ako ďakovná obeta bohyni Esete za dobrý pôrod, alebo ako prosba o ochranu v tehotenstve, pri pôrode či starostlivosti o deti. Výjav sa stal predobrazom kresťanskej Madony s dieťaťom.

Harpokrates – zobrazenie Hora ako dieťaťa – nahé a s detským účesom. Bol perzonifikáciou práve zrodeného slnka aj bohom plodnosti.

Horus – boh nebies, zobrazovaný ako ľudská postava s hlavou sokola, alebo ako sokol. S týmto bohom sa stotožňoval žijúci panovník, bol strážcom faraóna.

Sachmet – levia mocná bohyňa, zosobňovala ničivý aspekt slnka, dcéra Rea.

Bastet – ochranná ženská bohyňa v podobe mačky, bola dcérou boha Rea, láskavý, mierny aspekt agresívnej Sachmet - neskôr splyvajú do jednej.

Ptah – spájaný s remeselníkmi, boh tvoriteľ, dal veciam meno. Má priliehavý odev a v rukách žezlo zložené zo stípu džed, znaku anch a žezla vas = symbolov trvania, života a moci.

Taweret – domáca bohyňa úrody, plodivej sily, ochrankyňa tehotných a novorodencov, pričom ako amulet uložený pri mŕtvom mala aj význam znovuzrodenia. Zobrazovaná bola ako spojenie rôznych zvierat – hrocha, krokodíla, leva a človeka. Má ženské prsia a vypuklé brucho (súvisiace s tehotenstvom).

Bes – má bizarný, až hrôzostrašný vzhľad. Bol to však veľmi obľúbený trpasličí domáci boh, ktorý vraj zaháňal hady, bol ochrancom rodiny, ale spájal sa aj s pôrodom a erotikou.

Pataikos – podivná postavička – spoločník Ptaha. Boh Ptah bol v neskorej dobe príležitostne zobrazovaný v podobe malého trpaslíka. Drobným bôžikom sa pripisovali liečiteľské schopnosti, ochraňovali pred hadím uhryznutím či bodnutím škorpiónom.

Imhotep – architekt najstaršej egyptskej pyramídy (stupňovitá Džoserova). Bol obdivovaný ako stavitel, spisovateľ a schopný lekár, neskôr bol uctievaný ako boh (veľká pocta pre obyčajného smrteľníka). Býva zobrazovaný ako sediaci pisár s rozvinutým papyrusovým zvitkom na kolenách.

SPOZNÁVAJME STAROVĚKÝ EGYPT

HISTÓRIA KABINETNEJ ZBIERKY EVANJELICKÉHO LÝCEA V BRATISLAVE

Evanjelické lýceum založil začiatkom 17. storočia David Kilger (v r. 1606). Dlhodobou to bola jedna z najvýznamnejších škôl vtedajšej Bratislavy. K najznámejším osobnostiam, ktoré tu pôsobili, patrili Matej Bel (bol aj rektorom školy od roku 1714 do roku 1719), či Ľudovít Štúr, ale študoval tu aj Milan Rastislav Štefánik a mnohé ďalšie významné postavy našich dejín.

Kabinetná zbierka Evanjelického lýcea v Bratislave vznikla ako súbor zhromažďovaný v polovici 19. storočia profesorom školy Dr. Danielom Schimkom. Nakupoval starožitnosti zo svojich peňazí, ale ich aj dostával od spolupracovníkov, či iných zberateľov a priateľov školy. V tomto období vznikali rôzne zbierky určené pre verejnosť, napr. aj Múzea mesta Bratislavy. Koncom 19. storočia vydal tlačou katalóg zbierky Márton Györik.

Kolekcia obsahovala predmety z rôznych období (staroveký Egypt, antické pamiatky, praveké a stredoveké nálezy, novoveké predmety). Egyptské starožitnosti tvoria najpočetnejšiu časť zbierky a predstavujú zároveň najväčší súbor tohto druhu na Slovensku. V zbierke nájdete predovšetkým veľké množstvo figúrok vešebtov, egyptských bohov, skarabeov, amuletov, ale aj kanopy, alabastrové či iné kamenné nádoby a rôzne ďalšie predmety.

Význam niektorých vystavovaných predmetov vám vysvetlí tento sprievodca.

SNM-Archeologické múzeum

Žižkova ul. 12, Bratislava

Otvorené utorok – nedeľa 10:00 – 17:00 (posledný vstup 16:30)

www.snm.sk/am